

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ

УДК 342.5

DOI <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2021.3.19>

Т. П. Мінка

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного та митного права
Університету митної справи та фінансів

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СПРАВЛЯННЯ ПОДАТКІВ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Анотація. В статті досліджувались повноваження місцевої влади щодо справляння податків, а також здійснена характеристика місцевих податків, до яких належить податок на майно та єдиний податок тощо. Були виокремлені основні перешкоди в розвитку місцевого оподаткування, а саме нестабільність податкового законодавства та суперечливість у відповідних нормативно-правових актах України, залежність органів місцевого самоврядування від органів державної влади. Для вирішення зазначених вище проблем необхідно, щоб доходи місцевої влади формувались за рахунок власних надходжень та внести відповідні зміни в законодавство України, усунувши при цьому колізії в діючих нормативно-правових актах.

З'ясовано, що місцеві податки це обов'язкові платежі, суми яких, згідно із законодавством України, встановлюються органом місцевого самоврядування на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці та які зараховуються до її місцевого бюджету. До повноважень органів місцевого самоврядування належить право встановлювати місцеві податки, затверджувати їх ставки, а також приймати рішення щодо надання пільг. Питання щодо встановлення податків вирішуються виключно на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради. До місцевих податків належить податок на майно та єдиний податок.

Діяльність органів місцевого самоврядування у сфері справляння податків сильно залежна від органів державної влади. Для створення самодостатніх і фінансово незалежних громад необхідно, щоб доходи місцевих громад формувалися за рахунок власних надходжень. Для цього має бути якісне та ефективне законодавство.

Ключові слова: місцева влада, органи місцевого самоврядування, справляння податків, повноваження, місцеве оподаткування.

Постановка проблеми. Місцеві податки та збори є важливою складовою у фінансовій системі України, які є ефективним інструментом в розвитку місцевого самоврядування. Адже виконання функцій, які покладаються на органи місцевого самоврядування, неможливе без відповідного фінансового забезпечення. Однак, на даний час система місцевих податків і зборів не відповідає зарубіжним принципам. Складність полягає в тому, що законодавчо закріплені місцеві податки і збори та їх ставки не враховують реальних можливостей платників податків, тобто вони не виконують стимулюючої функції. Зазначені недоліки негативно впливають на дотримання принципів єдності, гласності та достовірності.

Також, слід зазначити, що значними перешкодами в розвитку місцевого оподаткування є нестабільність податкового законодавства та суперечливість у відповідних нормативно-правових актах України.

Для ефективного функціонування органів місцевого самоврядування у сфері податків необхідно дослідити проблемні аспекти та запропонувати шляхи вдосконалення.

Аналіз актуальних досліджень. Питання щодо повноважень місцевої влади стосовно справляння податків, їх особливостей у національній правовій системі, досліджувалось у наукових працях багатьох авторів, а саме О.В. Безкровний, Н.В. Бортнік, М.В. Вікторчук, М.В. Гончаренко,

В.М. Кміть, В.В. Письменний та інші. Однак дана тема має низку дискусійних питань, які потребують подальшого дослідження щодо ефективного функціонування органів місцевого самоврядування у сфері оподаткування.

Мета статті. Дослідження повноважень місцевої влади щодо справляння податків, а також виявлення основних проблем та розроблення шляхів вдосконалення у даній сфері.

Виклад досягнень основного Дослідження матеріалу. Місцеве самоврядування є важливим інститутом народовладдя в Україні.

Відповідно початку до здатність підпункту 12.4.3 часткою пункту 12.4 жителів статті 12 суми Податкового міста кодексу регулювання України на до публічних повноважень органів Місцеве місцевого її самоврядування закону належить, інтересах зокрема, до здатності підпункту наступного часткою бюджетного Європейська періоду періоду прийняття зазначити рішення посадових про встановлення місцевих податків та зборів, яке набирає чинності з початку бюджетного періоду [14].

Потрібно зазначити, що місцеві податки це обов'язкові платежі, суми яких, згідно із законодавством України, встановлюються органом місцевого самоврядування на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці та які зараховуються до її місцевого бюджету.

Відповідно до частини 1 статті 10 Податкового кодексу України до місцевих податків належить податок на майно та єдиний податок [14].

Податок на майно це грошова плата за право володіння, тобто їх існування обумовлюється необхідністю оподаткування власності. Виходячи з вищезазначеного, суб'єктами оподаткування повинні бути власники майна, однак при аналізі практики було виявлено, що суб'єктами податкових правовідносин виступають як власники, так і користувачі.

На даний час податок на майно об'єднує три податки, а саме податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортний податок та плату за землю.

Н.М. Бобох пропонує у своїй роботі розглядати нерухомість як фізичний об'єкт із відповідними фізичними та економічними ознаками або сукупність об'єктів нерухомості, а нерухоме майно це нерухомість як об'єкт власності разом із майновими правами та обов'язками [2, с. 102].

Податок на нерухоме майно існує у багатьох країнах світу й забезпечує велику частину надходжень до місцевих бюджетів. При аналізі іноземного законодавства було виявлено, що

при ефективному нормативно-правовому регулюванні даний податок є значним у дохідній частині місцевого бюджету.

Наприклад, у Австрії податок на нерухомість становить близько 90 % доходів, а ось в Великій Британії даний податок складає майже 100 % надходжень.

Н. Шкільова визначає такі основні ознаки податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, а саме він є: місцевим податком; особистим податком; прямим податком, зазначений платіж передбачає наявність власника майна. Виконуючи зобов'язання платник повинен мати об'єкт нерухомості. Сплата даного податку передбачає наявність витрат на утримання нерухомості або реалізацію частки майна з метою розрахуватися зі сплатою податку утримання об'єкта житлової нерухомості [16, с. 119].

Таким чином, податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки є місцевим податком, особистим податком, який стягується з власників житлової нерухомості та зараховуються до місцевих бюджетів.

У діяти зв'язку зі змін внесення та змін до Податкового законодавства України було запроваджено новий місцевий податок для громадян України, а саме транспортний податок. Зазначений податок набув широкого застосування у зарубіжних країнах, так оподаткування транспортних засобів реалізовує принцип соціальної справедливості майнового оподаткування та поєднує стимулюючу функцію майнових податків. Тим самим іноземна влада хоче зменшити негативний вплив на навколишнє середовище шляхом заохочення осіб купувати автомобілі з меншими шкідливими характеристиками.

Транспортний податок є місцевим податком, адже він встановлюється органами місцевого самоврядування. Також, даний податок є обов'язковим до відновлення, тобто у разі не встановлення органами місцевого самоврядування транспортного податку, то такий податок буде справлятися відповідно до Податкового кодексу України.

При аналізі податкового законодавства було виявлено, що в кодексі відсутнє поняття «транспортний засіб» або «легковий автомобіль». На мою думку, зазначені поняття повинні бути відображені у Податковому кодексі України для уникнення розбіжностей у тлумаченні термінів під час практичного застосування. Тобто, податкове законодавство України у сфері транспортного податку потребує реформування та повинне відповідати європейським стандартам.

Наступний місцевий податок, є плата за землю. Так, відповідно до статті 206 Земельного кодексу України використання землі в Україні є платним та об'єктом плати за землю є земельна ділянка [7].

Згідно підпункту 14.1.147 Податкового кодексу України плата за землю є обов'язковим платежем у складі податку на майно, який справляється у формі земельного податку та орендної плати за земельні ділянки державної і комунальної власності [14].

Слід підкреслити, що грошові надходження від земельного податку надходять до місцевих бюджетів та використовуються за своїм цільовим призначенням, а саме на розробку і виконання державних програм щодо раціонального використання земель, підвищення родючості ґрунтів, охорону земельних ресурсів, розвиток загальнодержавної та регіональної інфраструктури, ведення державного земельного кадастру, землеустрою, моніторингу земель, а також проведення земельної реформи [9, с.588].

Розміри земельного податку визначаються залежно від цільового призначення земельної ділянки, її місця розташування та грошової оцінки земель, яка є податковою базою для стягнення цього податку.

Однак, на даний час в Україні наявні проблеми в стягненні плати за землю, а саме:

- неефективна система обліку земель, а також недоліки при веденні земельно-кадастрової документації, яка є підставою для нарахування земельного податку;
- податкові пільги не створюють стимулюючу функцію для землекористувачів щодо раціонального використання землі та оновленню природного потенціалу країни, в результаті надані податкові пільги є лише втратами місцевих бюджетів;
- відсутній рентний підхід в застосуванні ставок податку та визначення нормативної грошової оцінки призвело до безгосподарності у використанні земельних ресурсів, зниження родючості ґрунтів, внаслідок чого знизилось сільськогосподарське виробництво [9, с. 589].

На мою думку, зазначені вище проблеми щодо плати за землю можливо вирішити шляхом вдосконалення системи справляння податків та розробити єдиний механізм сплати пільг, який дозволить отримувати додаткові грошові кошти в місцеві бюджети.

Наступний податок, який встановлюють органи влади є єдиний податок. Так, єдиний податок це місцевий податок, який сплачують фізичні

особи – підприємці та юридичні особи, які перебувають на спрощеній системі оподаткування. Цей податок передбачає також спрощений облік доходів і витрат, а також заміщає собою сплату і розрахунок певної кількості обов'язкових податків і зборів, які сплачуються в Україні.

В Податковому кодексі України існує чотири групи платників податку, які характеризуються відповідно до визначених законодавством критеріїв.

Н.А. Бак зазначає, що високий рівень виконання планових показників зі сплати єдиного податку вказує на наявність внутрішніх резервів для розвитку спрощеної системи оподаткування доходів малого бізнесу в Україні. Застосування відносних ставок єдиного податку для платників I та II груп, відповідно, відсутність зв'язку між фінансовими результатами їх діяльності та розміром сплаченого податку забезпечує місцеві бюджети доходами, ризик недоотримання яких надзвичайно низький. Це дозволяє розглядати єдиний податок як стабільне та прогнозоване джерело податкових надходжень місцевих бюджетів [1, с. 12].

Однак, абсолютна залежність бюджету органів місцевого самоврядування від рівня підприємницької активності громадян та фінансових результатів підприємств перетворює єдиний податок на інструмент впливу органів влади, яким вони зобов'язані вміло користуватися для ефективного розвитку малого бізнесу.

Висновок. Таким чином місцеві податки це обов'язкові платежі, суми яких, згідно із законодавством України, встановлюються органом місцевого самоврядування на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці та які зараховуються до її місцевого бюджету. До повноважень органів місцевого самоврядування належить право встановлювати місцеві податки, затверджувати їх ставки, а також приймати рішення щодо надання пільг. Питання щодо встановлення податків вирішуються виключно на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради. До місцевих податків належить податок на майно та єдиний податок.

Діяльність органів місцевого самоврядування у сфері справляння податків сильно залежна від органів державної влади. Для створення самодостатніх і фінансово незалежних громад необхідно, щоб доходи місцевих громад формувалися за рахунок власних надходжень. Для цього має бути якісне та ефективне законодавство.

Список використаної літератури:

1. Бак Н.А. Автореферат на здобуття ступеня канд. екон. наук: спец. 08.04. 01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит». 2011. 16 с.
2. Бобох Н.М. Поняття «нерухомість» і «нерухоме майно» в контексті оподаткування. Теорія та практика управління економічним розвитком: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Донецьк, 2012. С. 102–103.
3. Борденюк В. І. Місцеве самоврядування та державне управління: конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії : монографія. Київ: Парламентне видавництво. 2007. 576 с.
4. Гетманець О. П., Шуміла О. М. Податкове право України : навчальний посібник. Київ: «Хай-Тек Прес», 2013. 432 с
5. Данилишин В., Стефанків О., Ціжма О. Транспортний податок: зарубіжний досвід та українські реалії. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. №13. С. 34-45.
6. Європейська хартія місцевого самоврядування: хартія, міжнародний документ від 15.10.1985. *Офіційний вісник України*. 2015. № 24. ст. 1418.
7. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 № 2768-III. *Офіційний вісник України*. 2001. Ст. 2038.
8. Конституція України: Закон України від від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. № 30. Ст. 141.
9. Кошель А. О. Міжнародний досвід оцінки та оподаткування земель сільськогосподарського призначення. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. №6. С. 588-590.
10. Кучерявенка М. П. Податкове право України: навчальний посібник. Харків: Право, 2010. 256 с.
11. Мамонова В. В. Система місцевого самоврядування. Енциклопедія державного управління: НАДУ. 2011. С. 342–344.
12. Міжнародний досвід реформування податкових систем: види податків та електронна звітність. URL: http://sta.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=326529&cat_id=310882&showHidden=1.
13. Овчаренко А. С. Транспортний податок в Україні: стан і перспективи. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 2. С. 191–194.
14. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 №2744-VI. *Офіційний вісник України*. 2010. №92. Ст. 3248.
15. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. Ст. 170.
16. Шкільова Н.В. До питання про місце податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, в податковій системі: порівняльно-правовий аспект. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2013. С. 119–122.

Minka T. P. Administrative and legal regulation of tax collection by local government bodies

The article examines the powers of local authorities to collect taxes, as well as the characteristics of local taxes, which include property tax and single tax, and so on. The main obstacles to the development of local taxation were highlighted, namely the instability of tax legislation and inconsistencies in the relevant regulations of Ukraine, the dependence of local governments on public authorities. To solve the above problems, it is necessary that local government revenues are generated from their own revenues and make appropriate changes in the legislation of Ukraine, while eliminating conflicts in existing regulations.

It was found out that local taxes are obligatory payments, the amounts of which, according to the legislation of Ukraine, are set by the local self-government body on the territory of the respective administrative-territorial unit and which are credited to its local budget. The powers of local self-government bodies include the right to set local taxes, approve their rates, as well as make decisions on the provision of benefits. Issues related to the establishment of taxes are decided exclusively at the plenary sessions of the village, settlement, city council. Local taxes include property tax and single tax.

The activities of local governments in the field of tax collection are highly dependent on public authorities. In order to create self-sufficient and financially independent communities, it is necessary that the income of local communities is formed at the expense of own revenues. To do this, there must be quality and effective legislation.

Key words: local authorities, local self-government bodies, tax collection, powers, local taxation.